

Näringsdepartementet

N2015/2191/J

Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring (SOU 2015:15)

Länstyrelsen i Södermanlands län välkomnar översynen av lantbrukets konkurrenskraft och ställer sig bakom de flesta förslagen.

Övergripande synpunkter

Den svenska livsmedelsproduktionen behöver öka för att gynna alla de mervärden det medför i form av bland annat jobb, lönsamhet och utveckling inom livsmedelssektorn, biologisk mångfald men också för att höja den svenska självförsörjningsgraden. På grund av sitt geografiska läge med kort växtsäsong, samt hög kostnadsnivå på arbetskraft och investeringar, har Sveriges primärproducenter svårt att konkurrera med producenter i övriga världen. Att Sverige på en global marknad ska vara en av de största producenterna volymmässigt inom vissa produkter kan kännas avlägset. Däremot finns det inget hinder för att svenskt lantbruk ska kunna konkurrera genom sin kvalitet. Med kvalitet menas produkter som är relativt fria från miljögifter, bekämpningsmedel, antibiotika och som är ett resultat av en god djurvälstånd. För svenska lantbrukare finns en potential i att (åter-) erövra marknadsandelar, framförallt inom Sverige. Något som även kan bidra till att öka landets självförsörjningsgrad. Återetableringen som leverantör sker i första hand lokalt/regionalt inom landet på de regionala marknaderna, men på sikt, även på en europeisk och internationell marknad. Som ett län med närhet till Sveriges största marknad, ser Södermanland både uppenbara miljövinster och företagsvinster i att satsa på kvalitet.

Utredningen vill att en översyn ska göras av den svenska djurskyddslagstiftningen och att särskild uppmärksamhet bör ägnas åt regler kring byggnationer och beteskra. Svensk djurskyddslag har bidragit till ett gott djur- och smittskyddsläge. Tack vare att Sverige haft hårdare krav på t.ex. färre antal djur pr. yta, ingen svanskupering, ingen näbbtrimning och krav på att djur ska få beta, har vi en god djurhälsa och en låg antibiotikaanvändning, vilket bl.a. lett till en minskad antibiotikaresistens jämfört med övriga Europa. Att ett högre djurskydd inte kunnat omsättas i form av högre priser som kan kompensera företagarna för kostnaderna (4.3.1) kan vara en tidsfråga, då efterfrågan finns. Redan 2014 har noterats en minskad import av gris- och nötkött, och första kvartalet 2015 minskade importen av griskött med 14 procent och importen från

Postadress
611 86 NYKÖPING

Besöksadress
Stora torget 13
sodermanland@lansstyrelsen.se

Telefon
010-223 40 00 växel

Telefax
0155-26 71 25

E-post

Organisationsnr
202100-2262

PlusGiro
35174-2
www.lansstyrelsen.se/sodermanland

Bankgiro
5051-8653

Faktureringsadress
FE 98

Internet

833 83 STRÖMSUND

Danmark gick ner med 30 procent. Samtidigt fortsätter konsumtionen öka, likaså konsumenternas efterfrågan av svenska produkter.

Utifrån marknadens villkor och konsumenternas efterfrågan finns således möjlighet för företagarna att på sikt producera med höga djurskyddskrav. Trots att det för många anses svårt att få ekonomin att gå ihop finns det också lantbrukare som klarar sig väl. Frågan är snarare att få konsumenterna att betala mer för svenska varor än att sänka djurskyddet. Detta kan endast uppnås genom bibehållen och stärkt förtroende för svensk djurhållning och renhet i lantbruket vilket riskerar att förloras om Sverige sänker sina krav. Då finns det inget incitament till att köpa svenskt, och betala mer för det, än för importerat kött. De miljövinster som betesdriften inom svensk animalieproduktion medför är en annan konkurrensfördel. Med en ökad strukturrationalisering minskar möjligheterna till en god betesdrift. Det gäller särskilt i samband med mjölkproduktion, där allt större enheter kräver allt mer lämplig betesmark i anslutning till produktionscentrum, men där det finns ett tak för hur stora enheterna kan bli och samtidigt klara beteskravet. Långt innan taket är nått minskar dock miljövinster med betesdriften inom mjölkproduktionen. Därmed minskar också ett stort mervärde och en konkurrensfördel med svensk produktion. Samma resonemang gäller för övriga livsmedel.

Länsstyrelsen i Södermanland anser att utredningen genomgående tar utgångspunkt i priskonkurrens och inte i tillräcklig grad lyfter fram potentialen och kraften i de ändringar i konsumenters beteende som vi i dag kan se, och som kommer bli allt starkare framöver. Dagens och framtidens konsumenter i Sverige och andra länder efterfrågar i allt högre grad miljövänliga och hälsosamma produkter. Det svenska lantbruket har här en särställning i världen, då även konventionellt odlade grödor är relativt miljövänliga. Fokus för framtiden måste ligga på de möjligheter detta öppnar.

Länsstyrelsen finner det anmärkningsvärt att transportfrågan inte berörs i utredningen, trots att den är en ödesfråga för primärproducenter i Sverige. Så länge transporter är så billiga som i dag resulterar det i att svenska lantbrukare utsätts för priskonkurrens från hela världen. Dessutom innebär det ett onödigt slitage på naturresurser och en ökad belastning på miljön.

Synpunkter på utredarens förslag:

3 Företagande

3.2 Företagande och inre effektivitet

Länsstyrelsen instämmer i bedömningen att kompetensen kring företagande behöver öka. Det faktum att många lantbrukare är ensam-företagare inom en bransch som kräver både bred och djup kompetens avspeglas i den stora variationen i lönsamhet. Här räcker inte

regelförenkling, utan det behövs ett helhetsgrepp för hela företagandet. Motiven till företagandet varierar stort och lönsamhet är ofta inte en primär drivkraft. Lantbrukarna upplever troligtvis också varierande förväntningar på sin roll från samhällets sida, eftersom avregleringen av jordbruket inte alls nått så långt som man föreställde sig under 90-talet. Samtidigt har den kraftiga urbaniseringen lett till att befolkningen i stort får allt sämre kunskaper om vad jordbruk är för någonting och hur livsmedel produceras. Förslagen för att optimera produktionsprocesserna är bra. Här finns en tydlig koppling till arbete för att främja innovativa lösningar.

3.3 Kapitalförsörjning och investeringar

Förslaget att stärka företagares processkunskap gällande upphandling är viktigt och tillstyrks av länsstyrelsen. Med tanke på att en stor del av resurserna i landsbygdsprogrammet går till just byggnation, så vore det troligtvis ett bra sätt att hushålla med de gemensamma resurserna också, samtidigt som företagets konkurrenskraft kan stärkas.

3.5 Ägarbyte och delat ägande

Generationsväxlingen inom svenskt jordbruk de närmaste 10-20 åren är troligen en av de största utmaningarna för näringen och för svensk livsmedelsförsörjning. Att det utvecklas nya sätt att genomföra ägarbyten är en viktig del. I Södermanland är hela 46 procent av lantbrukarna över 65 år (uppgifter från Nulägesbeskrivning av landsbygden i Södermanlands län, 2013).

3.6 Jordförvärvslagstiftningen

Länsstyrelsen instämmer i att jordförvärvslagen kan ha en hämmande verkan för vissa företag, genom att försvåra extern kapitalförsörjning. Det är dock mycket viktigt att alla aspekter av lagstiftningen utreds. I storstadsnära områden finns ofta ett köptryck på jordbruksfastigheter från kapitalstarka bolag som inte har något intresse av att driva eller möjliggöra jordbruk. Hur en lättnad i lagstiftningen påverkar markpriser och konkurrenskraften för jordbruket i dessa områden är mycket angeläget att utreda. Det är viktigt att ändringar av lagstiftningen syftar till att stärka just jordbrukets konkurrenskraft och Sveriges långsiktiga försörjning av hållbara livsmedel och energi. Risk finns att kapitalstarka köpare utan jordbruksintresse även konkurrerar ut jordbruket i hela eller delar av ett område. I ett län som Södermanland, där det finns efterfrågan på jordbruksfastigheter med tillgång till jakt, har det på vissa håll medfört att stora viltstammar fått breda ut sig. Detta har lett till uppenbara problem för de lantbrukare som driver aktiva jordbruksföretag

med primärproduktion. En lättnad för aktiebolag att förvärva jordbruksmark kan spå på denna önskade effekt ytterligare.

3.7 Arrendelagstiftningen

Länsstyrelsen instämmer i att arrende behöver vara en attraktiv upplåtelseform och att möjligheterna till investeringar i markförbättringar förbättras. För att klara ett förändrat klimat finns ett stort behov av nya investeringar i markavvattning och andra markförbättrande åtgärder. Södermanland är ett län med en historia av stor andel arrendemark kopplat till de stora godsens.

4.3 Djurskydd.

4.3.1 Den svenska djurskyddslagen och EU:s minimilagstiftning

Länsstyrelsen ser positivt på att regeringen driver på för skärpt EU-lagstiftning på djurskyddsområdet. Att behöva sänka svensk djurskyddslagstiftning till EU-standard för att senare öka djurskyddet successivt ser inte länsstyrelsen som ett alternativ. Olika länder har olika syn på djurhållning och flera länder bryter redan mot EU:s lagstiftning. EU behöver snarare strama upp detta med sanktioner snarare än att Sverige ska sänka sin djurskyddslagstiftning. Länsstyrelsen anser att Sverige istället ska värna om den lagstiftning som finns och behålla landets goda djurstatus och successivt påverka EU-lagstiftningen framåt.

4.3.2 Kostnader för svenska särkrav

Minskad detaljeringsgrad har diskuterats tidigare och är inget som länsstyrelsen ställer sig positiv till. En minskad detaljeringsgrad ger en större risk för olika bedömningar, medför tolkningssvårigheter och är rättsosäkert. Länsstyrelserna strävar efter att få en samsyn över hela landet vilket kräver en viss detaljeringsgrad utan subjektiva bedömningar.

4.3.5 Tillämpningen av lagstiftningen

Länsstyrelsen motsätter sig förslaget om att förprovningen av djurstallar tas bort. Länsstyrelsens erfarenhet av förprovning är att lantbrukare och andra djurhållare ofta inte klarar av att genomföra en byggnadsåtgärd enligt gällande djurskyddslagstiftning på egen hand. Det är i dagsläget sällan en ansökan om förprovning av djurstall godkänns utan att komplettering först skett. Länsstyrelsen besitter många kunskaper vad beträffar byggnationer, djurskydd och inte att förglömma, smittskydd. Det är ett mycket stort ansvar som läggs på den som ska bygga, om kravet på förprovning tas bort. Det är orimligt att en lantbrukare själv ska ha kunskap inom samtliga områden som granskas vid en förprovning. Förprovningen är en preventiv åtgärd som är kostnadsfri för brukaren. Om förprovningen tas bort finns det risk för att det i stället blir stora kostnader för brukaren i efterhand då de kan tvingas bygga om felbyggnationer, smittutbrott kan ske, och djurskyddet blir sämre. Konsekvenserna av att ta bort förprovningen innebär inte en

regelförenkling för lantbrukaren utan snarare att ansvaret förflyttas till lantbrukaren som troligen tvingas anlita en konsult för rådgivning. Detta innebär sannolikt merkostnad för lantbrukaren. Länsstyrelsen är en opartisk granskare och ett bollplank för den som ska bygga. Det är inte rimligt att ersätta förprovningen med flera djurskyddskontroller eftersom det ger ökande kostnader både för djurhållaren och länsstyrelsen i form av fler ärenden. År 2012 togs kravet på förprovning av ligghallar för ett mindre antal djur bort. Detta har resulterat i att många av de ligghallar som byggts sedan dess inte uppfyller djurskyddslagsstiftningens krav. Ytterligare ett skäl att bibehålla förprovningen är säkerhetsaspekten avseende brandskydd och djurmiljö. Vid djurskyddskontroller granskas inte byggnadens inredning och material samt brandskydd och ventilation i samma utsträckning som vid en förprovning.

4.5

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om en ny vägledning av handläggning av tillstånd och anmälan av verksamheter med animalieproduktion. Det mesta är OK vad gäller den korta redovisningen av miljöprovning, art- och habitatdirektiv med mera. Dock behöver tilläggas att åtgärder i och vid vatten kan kräva anmälan till, samråd med och/eller tillstånd från olika myndigheter beroende på vilken vattenverksamhet som aktualiseras. Vattenverksamheter definieras i 11 kap miljöbalken varav många kan aktualiseras på en gård. Enklare dikesrensningar kan man samråda med Länsstyrelsen om, för nya dikningsföretag kan tillstånd från mark- och miljödomstolen krävas liksom för olika typer av bevattningsanläggningar och dammar.

Kommunerna är tillsynsmyndighet gentemot lantbrukarna inte bara vad avser växtskyddsmedel. Detta gör länsstyrelsens tillsynsvägledningsroll gentemot kommunerna viktig så tillsynen blir så likartad som möjligt. Vattenförvaltningens åtgärdsprogram är en särskild utmaning därför att kommunerna har förstahandsansvar för tillsyn enligt miljöbalken av jordbrukets gödselhantering (näringsläckage), enskilda avloppsanläggningar och även ett stort ansvar för planering av säkerställande av dricksvattenresurser inom vattenskyddsområden vilka alla är prioriterade åtgärder i Åtgärdsprogrammet för vatten.

Det är en särskild komplexitet i detta ovan som länsstyrelsen anser att utredningen inte fångat. Det finns många regler att förhålla sig till som lantbrukare och det finns också flera olika tillsynsmyndigheter som arbetar parallellt och kan dyka upp på samma gård nära i tiden efter varandra för att tillsyna olika eller liknande verksamheter. Det finns flera olika förordningar som reglerar denna tillsyn och det kan vara svårt för den enskilde att överblicka.

5.5

Ursprungsmärkningen måste följas av en korrekt bild av produktionen utan förskönande reklam som ger misstro hos konsumenterna. Att marknadsföra hög kvalitet kan var ett bättre sätt att skapa

trovärdighet kring mervärden. Det är dock angeläget att det är lätt för konsumenterna att se var en vara är producerad och tillverkad.

6.1

Länsstyrelsen ställer sig bakom utredningens förslag om ökad behovsdriven forskning och vill understryka vikten av att branschen tar mer initiativ och blir en tydligare beställare.

6.4.4 Kompetensutvecklingsinsatser

Länsstyrelsen i Södermanland län ställer sig helt bakom formuleringen från Örebro län: ”Länsstyrelsen anser inte att medlen till kompetensutveckling i högre grad än tidigare ska administreras av Jordbruksverket. Förutsättningarna för företagen inom jordbruk- och trädgårdsnäringen skiljer sig åt inom landet. Länsstyrelsens lokalkännedom samt närhet till företagare och övriga aktörer gör att det är lätt att bedöma målgruppens behov. Därför finns stora fördelar att kompetensutvecklingen administreras regionalt. Länsstyrelsen har, tillsammans med de andra regionala aktörerna i länen, byggt upp ett värdefullt förtroende hos målgruppen. Lantbrukare vet att de erbjuds bra kompetensutveckling där de nationella målen är anpassade till de lokala förutsättningarna.

Många av de konsulter och rådgivare som anlitas inom kompetensutvecklingen har spetskompetens inom ett smalare område och jobbar över stora delar av landet. I samarbetet med dem har Länsstyrelsen en viktig roll att fylla med vår kännedom om länet. Till exempel med att planera aktiviteten rätt i tid i förhållande till vad som redan är på gång i länet, boka de bästa lokalerna utifrån målgruppens behov samt i arbetet med att nå ut till målgruppen via våra väl utarbetade kanaler såsom lokala informationsblad och samarbete med länets intresseorganisationer.

En annan aspekt är att det är en stor skillnad över landet hur stor tillgången är på rådgivare och konsulter. Administreras medlen till kompetensutveckling centralt från Jordbruksverket finns det en risk att större delen av medlen går till de områden som har tätt med rådgivare och konsulter. Det skulle starkt missgynna delar av Sverige där det saknas eller är brist på rådgivare, konsulter och annan kompetens inom lantbruk och trädgård.

Inom vissa kompetensområden är målgruppen liten. Då är det bra att samordning sker mellan närliggande län för att få ett effektivt utnyttjande av resurserna. Det finns redan idag ett väl utvecklat samarbete mellan länen för att uppnå detta

Det behövs också ny inriktning för en ny generation lantbrukare, de som förutom att vara effektiva producenter även ska leda större och växande företag med ett antal anställda och ha en aktiv marknadsbevakning, en stor skillnad mot för bara något tiotal år sedan.”

YTTRANDE

7(7)

Datum

Dnr

2015-06-17

602-1628-2015

Beslut i detta ärende har fattats av landshövdingen. I beslutet har följande personer deltagit: Funktionschef Maria Widemo (föredragande), Miljövardsdirektör Anne-Li Fiskesjö, Länsveterinär Ann Jaconelli, Funktionschef Petter Steen, samt handläggarna Jon Wessling, Malin Nilsson, Hanna Svanbäck och Ulrika Roos.

Liselotte Hagberg

Maria Widemo

